

Abant Sosyal Bilimler Dergisi

Journal of Abant Social Sciences

2023, 23(3): 1642-1663, doi: 10.11616/asbi.1328142

Ekonomik Sürdürülebilirlik Açısından Sınır Şehirlerinde Sağlık Turizmi Pazarının SWOT AHP Yöntemiyle Analizi: Edirne Örneği

Analysis of the Health Tourism Market in Border Cities in Terms of Economic Sustainability By SWOT AHP: The Case of Edirne

Gülüm Burcu DALKIRAN¹ , Kadir Kaan GÖNCÜ²

Geliş Tarihi (Received): 16.07.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 08.09.2023

Yayın Tarihi (Published): 30.11.2023

Öz: Bu çalışmanın amacı; karayoluyla seyahat eden yabancıların geçiş ve varış noktası olan sınır şehri Edirne'nin sağlık turizmine yönelik mevcut durumunu ortaya koyarak, pazarın gelişmesine yönelik stratejileri belirleyebilmektir. Bu amaçla; ilgili literatür desteği ve 2023 yılı haziran ayında oluşturulan uzman havuzu görüşleriyle ilin sağlık turizmine yönelik SWOT matrisi oluşturulmuştur. Oluşturulan matris bileşenleri, önem derecelerinin belirlenmesi için Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) yöntemi ile uzman değerlendirmesine sunulmuştur. Araştırma bulgularına göre en güçlü matris elemanı G1 (Sağlık Kurumlarının Yetkinliği) ve en düşük önem seviyesine sahip olan ise şehirdeki sağlık turizmi yetki belgeli kurumlarda uluslararası akreditasyon olmamasıdır (Z3). Şehirde sağlık turizmi pazarının gelişmesi için özelleştirilmiş dış pazar tanıtımlarıyla nitelikli turist sayısının artırılabilmesi önemlidir. Bu sayede sektörde yer alan işletmelerin ve bölgenin gelirlerini arttırarak ekonomik sürdürülebilirlik sağlanabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık turizmi, Edirne, Sınır şehri, SWOT-AHP, Ekonomik sürdürülebilirlik.

&

Abstract: The aim of this study is to determine the strategies for the development of the market by revealing the current situation of the border city Edirne, which is the transit and destination point of foreigners traveling by road for health tourism. For this purpose, the related literature support and as a result of the interviews with the expert pool created in June 2023, the SWOT matrix for the health tourism of the province was created. The created matrix components with Analytical Hierarchy Process (AHP) method and presented to expert evaluation in order to determine their degree of importance. According to the research findings, the strongest matrix element is G1 (Competence of Health Institutions) and the one with the lowest level of importance is the absence of international accreditation in health tourism authorized institutions in the city (Z3). For the development of the health tourism market in the city, it is important to increase the number of qualified tourists with customized foreign market promotions. In this way, economic sustainability will be ensured by increasing the income of the businesses in the sector and the region.

Keywords: Health tourism, Edirne, Border city, SWOT-AHP, Economic sustainability.

Atıf/Cite as: Dalkıran, G. B., Göncü, K. K. (2023). Ekonomik Sürdürülebilirlik Açısından Sınır Şehirlerinde Sağlık Turizmi Pazarının SWOT AHP Yöntemiyle Analizi: Edirne Örneği. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(3), 1642-1663. doi: 10.11616/asbi.1328142

İntihal-Plagiarism/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asbi/policy>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2000 – Bolu

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Gülüm Burcu Dalkıran, Trakya Üniversitesi, burcudalkiran@trakya.edu.tr. (Sorumlu Yazar)

² Dr. Öğr. Gör., Kadir Kaan Göncü, Trakya Üniversitesi, kkaangoncu@trakya.edu.tr.

Giriş

Ekonomik etkileri sebebiyle turizme verilen sektörel desteklerin hedefinde turist sayısı ve turizm gelirini arttırmak yer almaktadır. Turizm gelirinin artışı ise sadece turist sayısı ile ilişkili olmayıp, gelen turistlerin harcama yapısıyla da ilgilidir. Kişi başına harcama miktarı yüksek olan, yüksek gelirli kişiler olarak 'nitelikli turistler' gelir artışını sağlamada önemli bir hedef grubu oluşturmaktadır. Özellikle kitlesel turizmin olumsuz etkileri düşünüldüğünde, nitelikli turistlere yönelik alternatif turizm türleri daha da önem kazanmaktadır. Bu turizm türlerinden biri olarak sağlık turizmi artan pazar payıyla önemli bir döviz kaynağı olarak gelişmeye devam etmektedir.

Seyahatin temel sebebinin tedavi olmak ya da hasta olmayan bireylerin bu sağlıklı olma durumlarını sürdürmek olduğu sağlık turizmi başta medikal turizm olmak üzere; termal turizm, ileri yaş turizmi ve wellness turizmi ile geniş bir pazarı oluşturmaktadır. Sağlık turizminin en büyük ve en çok bilinen pazarı olan medikal turizm (tıp turizmi) insanların tıbbi tedavi alabilmek için ülkeler arası seyahatlerini içermektedir. Ülke içerisinde tıbbi tedavi amaçlı yapılan seyahatler turizm faaliyeti olmasına rağmen, aynı sosyal güvenlik sistemi içerisinde değerlendirildiğinden, sağlık turizmi kayıtlarına girmemektedir. Sağlık turistleri (medikal turistler) varılan ülkede sosyal güvenlik sistemine dahil olmayan, ikametgahı ülke dışında olan bireylerdir. Medikal turizm kalp ameliyatlarından, tüp bebek tedavilerine; estetik cerrahiden, organ nakline kadar tüm alanlarda hastaların ülkeler arası seyahatlerine konu olmaktadır. Ülkelerin sağlık sistemleri arasındaki farklılıklar, hastane ve hekim yetkinlikleri, sağlık hizmetlerine erişebilme durumu ve hizmet maliyetleri medikal turizmi ortaya çıkaran başlıca unsurlardandır (SHGM, 2023:11).

Sağlık turizminin yılın her döneminde ortaya çıkan talep yapısına sahip olması ve seyahatin temel motivasyonunun sağlık olması sebebiyle diğer turizm türlerine göre talep esnekliğinin de düşük olmasını sağlayabilmektedir. Bu durum sağlık hizmeti almak isteyen kişilerin kendi ülkelerinde alamadıkları hizmet için başka ülkelere seyahat etmelerine neden olmaktadır. Tedavi ve rehabilitasyon seçeneği sunan destinasyon sayısı ne kadar azsa esnekliğin o kadar düştüğü yani talebin fiyata olan duyarlılığının o kadar azaldığı bilinmektedir (Dalkıran, 2017: 165).

Sağlık turizmi sektörü hem turizm hem de sağlık hizmeti veren işletmeleri içerisinde alarak, iki sektörün entegrasyonunu gerekli kılmaktadır. Bu entegrasyonu sağlamada turistler (hastalar) için ilk bağlantı noktası olan aracı kurumlar öne çıkmaktadır. Potansiyel turistlere seyahatin ana hedefinde olan sağlık hizmetini almaları konusunda tanıtım ve bilgilendirme yapmak, sağlık kuruluşlarıyla bağlantı kurmak, seyahatin turizm faaliyetlerini planlamak gibi faaliyetlerle bu kurumlar süreci yönetmektedir (Tontuş, 2015). Tedavi edilmesi gereken hastalık özel transfer (seyahat) koşullarını içeriyorsa bu seyahatin turistik boyutu ya da varılacak yerde planlanan turistik etkinliklerin önemi azalabilmektedir. Ancak bir tedavi hizmeti almak amacı gütmeyen, kendini daha iyi, daha sağlıklı hissetmek güdüsüyle seyahat eden bireylerin daha çok turistik hizmet alabilmeli ihtimali yükselmektedir. Bu hizmetler içerisinde doğal ortam aktiviteleri, meditasyon seansları, sağlıklı beslenmeye yönelik uygulamalı eğitimler, spiritüel terapiler, su terapileri ve masajlar gibi özel uygulamalar olabilmektedir.

Sağlık turizmi pazarında termal su kaynaklarına sahip olunan bölgelerde gerçekleştirilen termal turizm hareketleri, ileri yaş ve engelli bireylere yönelik özelleştirilmiş tedavi ve bakım hizmetlerini sunan ileri yaş ve engelli turizmi de önemli rol oynamaktadır. Geriatri (yaşlılık hekimliği) hizmetleri ve bu hizmetlerin sunulduğu özel merkezlerin gelişmiş olması, ileri yaş sağlık turistlerinin kendi ülkesi dışında bakım alma imkânı yaratmaktadır.

Sağlık turizmi pazarının hangi alt pazarında olursa olsun yapılan faaliyetlerin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla sürdürülebilir olması sektörün devamlılığı açısından önem arz etmektedir. Nitekim turizm sektöründe arz, diğer sektörlerden farklı olarak sosyal ve kültürel özelliklerden, iklim yapısından, doğal çevresel faktörlerden oluşan çekicilik unsurlarına bağlıdır. Turistik talep bu çekicilik faktörlerine bağlı olarak ortaya çıkmakta ve onlara ekonomik değer kazandırmaktadır (Çeken, 2019:58). Ancak destinasyonlara yönelik talebi ortaya çıkaran bu çekicilikler, turizm faaliyetlerinin etkisiyle azalabilmekte,

zarar görebilmekte ya da ortadan kalkabilmektedir. Çekiciliklerin turistik talebi yaratması için tanıtılması sonucu artan turistik tüketim, zamanla taşıma kapasitesini zorlayarak çekiciliklerin yok olmaya başlamasına sebep olmakta ve bu paradoks, sürdürülebilirlik politikalarının önemini ortaya çıkarmaktadır. Aynı durum sağlık turizmi açısından da yorumlanabilmektedir. Sağlık sektöründe dış kaynaklı talebi arttırmak sektörel yatırımları arttırabilmekte ancak bu talep artışının ülke vatandaşının (yerel halkın) aldığı sağlık hizmetini olumsuz etkilemesi söz konusu olabilmektedir. Bunu engellemeye yönelik oluşturulacak farklılaştırılmış ürün/hizmet paketleri ya da sağlık turizmine daimi ayrılan bir kapasite uygulaması ile mümkün olabilecektir.

Turizm ve sağlık sektörlerini ortak noktada buluşturan sağlık turizmi sektörü birçok destinasyonun farklı sebeplerle tercih edilmesini sağlamaktadır. Sağlık işletmelerinin yapısı, operasyonlarda farklı teknolojilerin kullanımı, iklim ve doğa koşullarına bağlı özel tedaviler, dış ülkelerde tanınmış doktorlar hastaların kendi ülkeleri dışında tedavi almalarına sebep olabilmektedir. Bu çeşitlilik sektörün etkilediği kişi ve işletme sayısını arttırarak yaratılan turizm gelirlerinin yükselmesine sebep olmaktadır. Bu durum sektörün ekonomik sürdürülebilirliğini sağlayacak önemli bir unsur olarak kabul edilebilir.

Bir turizm şehri olarak Edirne sahip olduğu avantajlı konum itibarıyla yerli ve yabancı turistler tarafından tercih edilmektedir. Euromonitor International'ın 2015 yılı 'Dünyanın en çok turist alan 100 şehri' raporuna göre Edirne 3.190.400 turist ile 61. sırada yer almıştır (EB, 2015). Yıllık ortalama 4 milyon 600 bin turist alan şehirde, sınır kapıları istatistiklerine göre 2022 yılında 4.636.437 ve 2023 Temmuz ayına kadar ise 2.717.442 araç girişi olmuştur (EKTm, 2023c).

Edirne'nin sağlık turizmi alanındaki bilinirliği 15. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Sultan II. Beyazıt tarafından yaptırılan ve 1488 yılında onun adıyla faaliyete geçen Sultan II. Beyazıt Külliyesi Edirne'de yer almakta ve turistik çekim noktası olarak yerli yabancı turistler tarafından ziyaret edilmektedir. Osmanlı döneminin önemli sağlık, sosyal ve eğitim kurumlarından biri olan Külliye'de yer alan şifahane tıp eğitimi verilmiş ve hastalar tedavi edilmiştir. O dönemde özellikle akıl ve ruh hastalıklarına yönelik, müzik ve su sesiyle yapılan terapilerle çok kişi sağlığına kavuşmuştur. Sultan II. Beyazıt Külliyesi 1984 yılından itibaren Trakya Üniversitesi'nin himayesine geçmiş ve Üniversite tarafından külliyenin şifahane kısmı Sağlık Müzesi olarak düzenlenmiştir. Trakya Üniversitesi Sultan II. Beyazıt Külliyesi Sağlık Müzesi 2004 yılında müzecilik alanında en prestijli ödüllerden olan Avrupa Konseyi Avrupa Müze ödülüne Türkiye'de layık görülen iki müzeden biri olmuştur (EV, 2023).

Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı verilerine göre 2018-2021 yılları arasında şehirde hizmet alan sağlık turisti sayısı 41.555 kişidir (TCSB, 2023a). Şehrin Türkiye'yi Avrupa'ya bağlayan karayolu üzerinde yer alması bu sonuca ulaşmada en önemli faktör olarak sayılabilmektedir. Bu noktalardan hareketle konumu itibarıyla yabancı turist geçişlerinin yüksek olduğu bir sınır şehri olarak Edirne'de sağlık turizminde rol oynayan tüm taraflar açısından ekonomik sürdürülebilirliğini sağlayabilmeye yönelik stratejiler önemlidir. Bütün bunlar göz önüne alındığında şehrin sağlık turizminden daha fazla pay alması ve pazar hedeflemesi yaparak sektörel politikalar geliştirmesi için bu çalışmada; uzman görüşleri ve ikincil verilerden yararlanılarak SWOT matrisi oluşturulmuştur. Edirne'de sağlık turizmi sektörünün güçlü ve zayıf yönleri, fırsat ve tehditlerin tespiti olarak kullanılan analizde, her bir boyutta yer alan unsurların önem derecelerinin belirsiz olması sebebiyle, AHP (Analitik Hiyerarşi Prosesi) yöntemi kullanılmıştır. AHP ile matris elemanları ile ikili karşılaştırmalar yapılarak ağırlıklandırılmış ve yorumlanmıştır. Şehirde bir termal su kaynağının bulunmaması ve wellness pazarına ilişkin verilerin de mevcut olmaması sebebiyle, sağlık turizmi potansiyelinin medikal turizme odaklı olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmayla hali hazırda yabancı turist akışının yoğun olduğu bir sınır şehri olarak Edirne'nin, bu avantajını sağlık turizmine yönlendirerek kullanabilme gücünü arttırabilecek stratejiler belirlenmiştir. En doğru stratejilerin belirlenebilmesi için de sektörde yer alan hem turizm hem de sağlık alanlarındaki uzman kişilerle ortaya konan mevcut durum bileşenleri temel alınmıştır. Belirlenen stratejilerle nitelikli sağlık turistlerinin sayıca artması ve şehirde buna yönelik özelleştirilmiş işletmelerin faaliyet gösterebileceği bir pazar oluşturabilmesi sektörün sürdürülebilirliğini sağlayacak önemli bir unsurdur. Çalışmanın en önemli kısıtı; sağlık turizmi sektörünün sadece medikal turizm üzerinden değerlendirilmiş olmasıdır.

Literatür

Literatür araştırmasında ilgili yazının tamamına ulaşmak ve sınıflandırma yapabilmek amacıyla SLT (Sistemik Yazın İnceleme olarak da geçmektedir) (Tranfield, Denyer & Palminder, 2003) yöntemi kullanılmıştır. Buna göre tüm veri tabanlarında içerme ve dışlama kriterleri belirlenerek, oluşturulan anahtar kelimelerle ulaşılan çalışmalar incelenerek özetlenmiştir. İçerme kriterleri konunun tüm boyutlarını içerecek şekilde oluşturulan anahtar kelimeler sonucunda; Türkçe ve İngilizce dillerinde olması, hakemli dergilerde yayınlanan makale olması şeklinde belirlenmiştir. Dışlama kriterleri olarak ise konu ile ilişkisinin zayıf olması, kitap bölümü ya da tez olması ve seçilen diller dışında yazılmış olması ele alınmıştır. Belirlenen kriterler ile yıl kısıtı kullanılmadan ulaşılan tüm çalışmalar taranarak sınıflandırılmıştır. Sistemik taramada kullanılan ("sürdürülebilirlik" OR "sustainability") AND ("medikal turizm" OR "sağlık turizmi" OR "medical tourism" OR "health tourism"), ("sağlık turizmi" OR "health tourism") AND "SWOT"), ("medikal turizm" OR "sağlık turizmi" OR "medical tourism" OR "health tourism") AND ("mca" OR "mcdm" OR "çkkv"), [{"Edirne" AND ("Sağlık turizmi" OR "medikal turizm")}] arama komutları ile ulaşılan 58 makalenin 37 tanesi içerme/dışlama kriterlerine uygun bulunarak değerlendirmeye alınmıştır. Anahtar kelimeler veri tabanı üzerinde "Title/Başlık", "Abstract/Özet" ve "Keywords/Anahtar Kelime" kısımlarında aranmıştır. Anahtar kelimelerin açılımı ise şu şekildedir: mca- multi criteria decision analysis/çok kriterli karar analizi, mcdm-multi criteria decision making/çok kriterli karar verme, çkkv- çok kriterli karar verme şeklindedir.

Tablo 1: Sistemik Literatür Taraması ile İncelenen Makaleler

1	Kaushik, N., Kaushik, VK & Sharma, P. (2007)	Medikal turizmde maliyet avantajına sahip olan Hindistan pazarının, sağlık turizmine yönelik mevcut durumu oluşturulan SWOT matrisi ile ortaya konmaktadır.
2	Pearcy, D. H. & Anderson, A. (2010)	Önemli bir turistik destinasyon olan Jamaika'daki Caribbean Adasında sağlık turizminin mevcut durumunu, büyüme potansiyelini ve sektörde yaşanan zorlukları ortaya koymayı amaçlayan çalışmada hedeflere ulaşmak için sürdürülebilir politikaların neler olduğu belirlenmiştir
3	Demir, C., & Sarıbaş, Ö. (2012)	Sürdürülebilir turizm açısından önemli olan jeotermal kaynakların kullanımı ve Türkiye'deki durumu ortaya konmaktadır. Bu bağlamda İzmir ili jeotermal kaynakları değerlendirilerek, sağlık turizmi yatırımlarına etkileri üzerinde durulmuştur.
4	Peršić, M. & Janković, S. (2012)	Hırvatistan'ın gelişmiş turizm bölgelerinden Kvarner'in sağlık turizmi potansiyelinin ortaya konmasına yönelik çalışmada, turistler, yerel halk ve yöneticilerle yapılan anket sonuçları analiz edilmiştir. Bölgede sağlık turizminin ekonomik boyutunun Hırvatistan'ın küresel pazardaki gücünü arttıracak nitelikte olduğu sonucuna varılmıştır.
5	Hosseini, S. M., Maher, A., Safarian, O., Ayoubian, A., Sheibani-Tehrani, D., Amini-Anabad, H. & Hashemidehaghi, Z. (2015)	İran Tahran şehrinin medikal turizmini ortaya koymaya yönelik hastane yöneticileriyle yapılan anket sonuçları analiz edilmektedir. Bu sonuçlara göre SWOT matrisleri oluşturulmuş ve zayıf yönlerin güçlü yönlere göre fazla olduğu ve bu pazara yönelik potansiyelin zayıf olduğu değerlendirilmiştir.
6	Karaman, S., Ceylan, U. & Güven, Z. (2015)	Deniz turizmi ve kıyı otelciliğinde avantajlı olan Türkiye'nin Talassoterapi turizmine yönelik mevcut durum analizini ortaya koymaya yönelik SWOT matrisi oluşturulmuştur.

7	Lahiri, I. & PAL, S. (2016)	Hindistan'ın Batı Bengal bölgesinde bulunan turizm şehri Kalküta'nın medikal turizme yönelik SWOT matrisi analizi yapılmıştır.
8	Zengin, B. & Eker, N. (2016)	Sakarya Akyazı ilçesi termal turizm potansiyelinin araştırıldığı çalışmada SWOT matrisi oluşturulmasına yönelik yerel yönetim ve sektör temsilcileri ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.
9	Aznar, (2017)	Sürdürülebilirlik çerçevesinde sağlık turizminin erişilebilirlik açısından değerlendirilmesi ve diğer turizm pazarlarında (kültür, gastronomi, dağ turizmi, şarap turizmi) mevcut durumun ortaya konmasına yönelik yapılan çalışmada; eğitim ve teknolojinin turizme etkileri de açıklanmıştır.
10	Ajmera, P. (2017).	Hindistan medikal turizm sektörünü SWOT matrisi analizi ile ortaya konmuş, en uygun stratejiyi belirlemek amacıyla çok kriterli karar verme metodlarından TOPSIS kullanılmıştır. SWOT matrisinin en güçlü stratejisi olarak SO (Medikal turiste gelişmiş ülkelere göre sağlık hizmeti almanın kolaylaştırılması) belirlenmiştir.
11	Chung, K. C. & Chang, L. C. (2017)	Delphi yöntemi ve Analitik Ağ Süreci (ANP) kullanılarak doğrulanan medikal turizm tedarik zinciri (MTSC) için bir sürdürülebilirlik politikası değerlendirmesi geliştirmiştir. Bu çalışmada akademi ve endüstriden beş uzman tarafından analize yönelik görüş alınmıştır. Mali kriterlerin medikal turizm tedarikçileri açısından en önemli kriter olduğu sonucuna ulaşarak, finansman sağlama konusundaki alternatifler sıralanmıştır.
12	Çılgınoğlu, (2018)	Sağlık sektöründeki Kümelenme uygulamalarının, sağlık turizmine ve wellness pazarına etkileri ortaya konmaya çalışılmıştır.
13	Popovici, G. (2017)	Avrupa'da geleneksel kaplıca turizminden modern SPA turizmine geçişe yönelik mevcut durumu görmek ve gelişmeye yönelik stratejileri belirlemek üzere SWOT matrisi analizi yapılmıştır.
14	Grizâne, T., Jurgelâne, I., Jankova, L. & Sannikova, A. (2018)	Letonya'nın sağlık turizmi pazarındaki mevcut durumu SWOT matrisi analizi ile ortaya konarak, uzmanlaşma sağlanabilecek faaliyetler belirlenmiştir.
15	Hodzic, S. & Paleka, H. (2018)	Avrupa Birliği (AB)'nde sağlık turizmi sektörünün finansal etkilerinin analiz edildiği çalışmada; AB sağlık turizmi pazarı SWOT matrisi analizi ile ortaya konmuştur. AB üyesi hükümetlerin sağlık turizmi pazarının gelişmesi amacıyla hangi politikaları uygulayabileceğine yönelik önerilerde bulunulmuştur.
16	Libkovska, U., Muiznieks, A., Bikse, V. & Lusena-Ezera, I. (2018)	Baltık Denize kıyı ülkelerde (Litvanya, Letonya ve Estonya) su kaynaklarının (deniz, nehir ve yeraltı suları) sağlık turizminde (balneoterapi) nasıl kullanılabilirliğine yönelik öneriler getiren çalışmada, ülkelerin sağlık turizmine yönelik SWOT matrisleri üzerinden analiz yapılmıştır.
17	Zarchi, M. K. R., Jabbari, A., Hatam, N., Bastani, P., Shafaghat, T. & Fazelzadeh, O. (2018)	Karma yöntem kullanılarak Shiraz medikal turizm potansiyeli ortaya konmuştur. SWOT matrisi analizi ile mevcut durum analiz edilerek, öneriler getirilmiştir.
18	Dragičević, D. & Paleka, H. (2019)	Avrupa Birliği içerisinde Hırvatistan ve Polonya'nın sağlık turizmi potansiyeli SWOT matrisi analizi yardımıyla analiz edilmiştir.
19	Dautovic, (2019).	Sürdürülebilir kalkınma kavramını multidisipliner yaklaşımla inceleyen çalışmada; diğer ekonomik faaliyetlerle birlikte turizmin etkisini ortaya koymak hedeflenmiştir. Bu amaçla Karadağ ekonomisi açısından sürdürülebilir kalkınmayı, aralarında sağlık turizmi de bulunan alternatif turizm türleri üzerinden ele almıştır.
20	Kılıçarslan, M. (2019)	Türkiye sağlık turizminin SWOT matrisi analizi ikincil veriler kullanılarak oluşturulmuş, sektöre yönelik mevcut durum ortaya konmuştur.

Ekonomik Sürdürülebilirlik Açısından Sınır Şehirlerinde Sağlık Turizmi Pazarının SWOT AHP Yöntemiyle Analizi: Edirne Örneği

Analysis of the Health Tourism Market in Border Cities in Terms of Economic Sustainability By SWOT AHP: The Case of Edirne

21	Mohamad, W. N., Omar, A. & Kassim, N. M. (2019)	Medikal turizmde refakatçinin ihtiyacını, refakatçinin memnuniyetini ve refakatçinin memnuniyetini anlamının davranışsal niyet üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla yapılan çalışmada Malezya'daki 4 özel hastanede hasta yakınları ile anket yapılmıştır. Refakatçiler aracılığıyla ağızdan ağıza pazarlamanın önemine odaklanan çalışma, sağlık turizminin gelişiminde hasta yakınlarına yönelik yapılan ilk araştırmalardan biridir.
22	Staneva, K. (2019)	Jeomedikal ve sosyo-ekonomik açıdan turizm kaynaklarını değerlendirerek, Bulgaristan-Sırbistan sınır ötesi bölgesi sürdürülebilir sağlık (tıbbi SPA ve SPA turizmi) destinasyonlarının geliştirilebilir potansiyelini değerlendirmek üzere 30'dan fazla mineral suyu kaynağı incelenmiştir. Bölgede önemli potansiyeli olan SPA turizminin destinasyon pazarlamasında nasıl kullanılabileceğine yönelik öneriler getirilmiştir.
23	Suna, B. (2019)	Sağlık turizmi pazarlarından olan Apiturizmin Türkiye'deki durumu SWOT matrisi analizi ile belirlenerek, ikincil veriler yardımıyla pazar büyüklüğü ortaya konmuştur. Tamamlayıcı ve alternatif tıp yöntemlerinden biri olan Apiturizmin geliştirilmesine yönelik öneriler getirilmiştir.
24	Dzurov Vargová, T., Gallo, P., Švedová, M., Litavcová, E. & Košíková, M. (2020)	Çalışmada Malezya hastanelerinin çevresel kalite standartları konusunda yetersiz olması dolayısıyla, mevcut hastanelerin çevresel etkisini azaltmak, Malezya'daki medikal turistlerin konforunu, üretkenliğini ve sağlığını artırmak için MyCREST Odaklı Güçlendirme Çerçevesi (MORF) geliştirmek amaçlanmaktadır. Bu amaçla; son 3 yılda (1987 – 20018) yayınlanan yaklaşık 100 makaleden oluşan bir Sistemik Literatür Taraması (SLR) gerçekleştirilmiştir.
25	Najafinasab, M., Agheli, L., Sadeghi, H. & Dizaji, S. F. (2020)	İran Sosyal Güvenlik Kurumu'nda medikal turizmin iyileştirilmesine yönelik stratejileri belirlemeyi ve önceliklendirmeyi amaçlayan çalışmada SWOT-AHP yöntemi kullanılmıştır. Delphi metodu ile oluşturulan SWOT matrisi ile önceliklendirme yapabilmek için 100 tıp ve turizm uzmanıyla görüşülerek uygun stratejiler geliştirilmiştir. Zayıf yönlerin diğerlerinden daha belirgin olması, zayıflıkların iyileştirilmesine yönelik stratejileri öne çıkarmıştır. Bu amaçla sağlık altyapısını iyileştirmeli ve tanıtımda kullanacağı web sitelerini geliştirmelidir.
26	Rodeljak, M. & Skoric, M. (2020)	Hırvatistan'ın Dalmaçya Bölgesine yönelik oluşturulan SWOT matrisi analizi ile sektörel stratejiler belirlenmeye çalışılmıştır.
27	Sevim, E. & Önder, E. (2020)	Türkiye medikal turizmi pazarının gelişimine yönelik durum SWOT-ANP yöntemiyle analiz edilmiş ve en uygun strateji belirlenmiştir. Medikal turizmde 20 alan uzmanıyla görüşmeler yapılarak en uygun stratejiler belirlenmiştir. Buna göre 'kurumsal ve yasal altyapının geliştirilmesi' ile 'medikal turizme yönelik fiziki ve teknik altyapının iyileştirilmesi' stratejileri ilk sırada yer almaktadır.
28	Tahiri, A., Kovaçi, I., Agim, T. & Goga, A. J. (2020)	Bu çalışmada Kosova'da faaliyet gösteren termal turizm işletmelerinin insan kaynaklarına yönelik yaptıkları iletişim, eğitim ve iş ortamını iyileştirme çalışmalarının sağlık turizmi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu amaçla 4 merkezde yönetici ve çalışanlarla yapılan anket sonuçları değerlendirilmiş ve insan kaynakları yönetimini başarılı kılan temel motivasyonlar belirlenmiştir.
29	Büyüközkan, G., Mukul, E. & Kongar, E. (2021).	İstanbul'un sağlık turizmi pazarının analizi için öncelikle SWOT matrisi oluşturulmuş ve HFL AHP yöntemi ile ağırlıklandırılarak, sonuçları HFL MABAC yöntemi ile en iyi stratejiyi belirlemede kullanılmıştır.

30	Khan, M., Ahmad, S., Sami, S. & Khaled, A. S. (2021)	Hindistan'ın diğer Asya ülkelerine kıyasla sağlık turizminde sahip olduğu avantajları ortaya koyan çalışmada, mevcut durum ve sektörel öneriler oluşturulan SWOT matrisi ile ifade edilmektedir.
31	Aladağ Bayrak,Ö. & Güler Gönenç, E. (2022)	Araştırmada Trakya Bölgesi illerinde (Edirne, Kırklareli, Tekirdağ) sağlık kurumları yöneticileri ile görüşmeler yapılarak BTAT (Bütüncül, Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp) bilgi düzeyleri BTAT ölçeği kullanılarak ölçülmüştür. 143 yönetici ile yapılan anket çalışmasında araştırmaya dahil edilen sağlıkçıların BTAT yöntemlerine göre bilgi düzeyleri ortaya konmuştur.
32	Arslan, D. & Sevim, E. (2022)	2011-2021 yılları arasında medikal turizmde ÇKKV tekniklerinin kullanıldığı çalışmaları tespit etmek amacıyla sistematik literatür araştırması yapılarak ulaşılan 25 çalışma analiz edilmiştir. Sağlık turizmi çalışmalarının %60'ında AHP yönteminin kullanıldığı, %28'inin Bulanık AHP metodu kullandığı ve çalışmaların %36'sının Türkiye'de gerçekleştirildiğini tespit etmişlerdir.
33	Örgev, C., Mete, B., Aslan, H. & Şimşir, İ. (2022)	Yerel halkın sağlık turizmine bakış açısının, sektörün gelişimini nasıl etkileyebildiğini ortaya koymak çalışmanın temel amacıdır. Araştırma verileri, Akyazı ilçesinde ikamet eden 392 katılımcıya yüz yüze anket uygulaması yoluyla toplanmıştır ve Yapısal Eşitlik Modeli ile analiz edilmiştir. Sosyo-kültürel ve sağlıkla ilgili faktörlerin sağlık turizmi gelişiminin toplam etkisi üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Ekonomik ve sağlık etkisi değişkenlerinin, yerel halkın sağlık turizminin gelişimine verdiği destek üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
34	Yıldırım, B. F. (2022)	Sağlık turizmi yetki belgeli hastanelerde dijitalleşmenin, Hasta Bilgi Yönetim Sisteminin (HBYS) etkin kullanımında, Kişisel Sağlık Kayıtlarının (PHR) ve mobil cihaz kullanımının etkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaçla sağlık turizmi hastalarından anket yöntemiyle veri sağlanmıştır. Hastaların %75,8'inin mobil cihazlarla sağlık verilerine eriştikleri ve internet kullanımında yoğun olarak mobil cihazları kullandıkları görülmüştür. Mobil cihazların hastanelerin dijitalleşme sürecinde sürdürülebilir bir sağlık turizmi aracı olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.
35	Zain, N. A. M., Connell, J., Zahari, M. S. M. & Hanafiah, M. H. (2022)	Sağlık turizminde Malezya'yı tercih eden Endonezyalı turistlerin profilini ortaya koymayı amaçlayan çalışmada 49 hasta ile görüşmeler yapılmış ve Malezya medikal turizmine yönelik görüşleri analiz edilmiştir.
36	Zorić, M., Farkić, J., Kebert, M., Mladenović, E., Karaklić, D., Isailović, G. & Orlović, S. (2022)	Orman terapisine dayalı yeni bir sağlık turizmi programının gelişme potansiyelini araştırmak için Sırbistan'daki Tara Ulusal Parkı'ndaki baskın iğne yapraklı türlerdeki başlıca terpenlerin içeriğini ele almaktadır. Ana terpenler, gaz-kromatografi-kütle spektrometrisi (Head-space-GC/MS) ile birleştirilmiş bir headspace sampling tekniği kullanılarak analiz edilmiş ve yürüyüş parkurlarının yakınında büyüyen köknar ve ladin iğneleri, bu tür bir terapiyi gerçekleştirme olasılıkları açısından araştırılarak, sağlık turizminden kullanımı değerlendirilmiştir.
37	Xu, A., Johari, S. A., Khademolomoom, A. H., Khabaz, M. T., Umurzoqovich, R. S., Hosseini, S. & Semiromi, D. T. (2023)	Gelişmekte olan ülkelerde medikal turizmin gelişimine etki eden faktörlerin araştırılması ve değerlendirilmesi amacıyla bu araştırma yapılmıştır. Bu araştırmayı yöneten yaklaşım gelişimseldir ve araştırma yöntemi tanımlayıcı ve analitiktir. Araştırmanın hipotezlerini analiz etmek için çok değişkenli regresyon testi kullanılmış ve istatistiksel analiz; Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 19.0 yazılımı kullanılarak yapılmıştır.

Turizmin ekonomik sürdürülebilirliğine yönelik çalışmalar bir bölgeye, ülkeye ya da geleneksel bir faaliyete odaklanmıştır. Krsic, Petrovic ve Stanisic (2015), Sırbistan'da kaplıca turizminin Zivakovic Kerze

ve Mrkonjic (2016) Hırvatistan'daki balıkçılık faaliyetlerinin, Pickel-Chevalier, Bendesa ve Darma Putro (2021) ise Endonezya Bali'deki entegre turistik köylerin ekonomik sürdürülebilirliğine yönelik araştırma yapmışlardır. Contieras, Mancheno, Ponce ve Cifuentes (2018) ise ekonomik sürdürülebilirliği sektörel paydaşlar ve devlet arasındaki ilişki üzerinden değerlendirmiştir. Navia-Osorio, Porras, Mazarron ve Canas (2023), İspanya'da şarap üretimini incelerken Bowen ve Miller (2022) de Birleşik Krallık ve Fransa'daki butik biraçılığın turizme etkilerini incelemişlerdir. Martin, Prados-Castillo, Jimenes Aguilera ve Porras Gonzales (2023) ise sosyal sürdürülebilirlik olmadan ekonomik sürdürülebilirlik olmayacağını savunan çalışmasında Barcelona turizminde sosyal sürdürülebilirliği ölçmeye çalışmıştır.

Sağlık turizminin sürdürülebilirliğine yönelik çalışmalarda ise pazarın tüm alt bileşenlerine yönelik çalışmaların yer aldığı görülmektedir. Demir & Sarıbaş (2012), Zengin & Eker (2016) ve Tahiri vd., (2020) termal turizm ve jeo-termal kaynakları incelerken, Staneva (2019), SPA turizmini bölgesel olarak ele almıştır. Yıldırım (2022), sağlık turizminde sürdürülebilirlik aracı olarak mobil cihazlar üzerinden sağlanan dijital iletişimi, Mohamad vd. (2019) ise medikal turizmde refakatçi memnuniyetini araştırmışlardır. Alternatif ve tamamlayıcı tıbbaya yönelik çalışmalar da apiturizm (Suna, 2019), balneoterapi (Libkowska vd., 2018) ve orman terapisi (Zorić vd., 2022) şeklindedir.

Sağlık turizmine yönelik literatür incelendiğinde, SWOT (GZFT) analizinin mevcut durumu ortaya koymak açısından sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Her destinasyonun farklı özelliklere sahip olması nedeniyle ortaya çıkan matris elemanları farklılaşsa da medikal turizme yönelik pazar analizlerinde öne çıkan birimler benzerdir. Analizde oluşturulan iç çevre faktörlerinden güçlü yanlar ve zayıf yanlar, dış çevre faktörlerinden fırsatlar ve tehditlerin belirlenmesi ile oluşturulan stratejiler daha çok pozitiflikleri (Güçlü Yön-Fırsat) kullanarak rekabet gücünü arttırabilmeye yönelik olabilmekte, negatiflikler ise (Zayıf Yön-Tehdit) azaltılma veya önlem almaya yönelik olabilmektedir.

Hindistan medikal turizmine yönelik oluşturulan SWOT matrisi ÇKKV Metotlarından TOPSİS ile ağırlıklandırılarak güçlü yönleri öne çıkaracak stratejiler (sağlık turistinin gelişmiş ülkelere kıyasla daha rahat gelebilmesi avantajı) belirlenmiştir Ajmera, (2017), Chung vd. (2017) ise medikal turizmde sürdürülebilir tedarik zinciri oluşturabilmek için ANP yöntemi ile en önemli kriterin mali kriter olduğunu tespit ederek, medikal turizm tedarikçisinde finansman modelleri üzerinde yoğunlaşmışlardır. Benzer şekilde Türkiye medikal turizmine yönelik en uygun stratejileri belirlemek amacıyla SWOT-ANP yöntemini kullanan Sevim ve Önder (2020); Türkiye 10. Kalkınma Planı'nda yer alan medikal turizm stratejilerinin önem düzeylerini belirlemeye çalışmışlardır. Buna göre önem değeri en yüksek strateji olarak "Türkiye'de medikal turizme yönelik kurumsal ve hukuki altyapının iyileştirilmesi" belirlenmiştir. Aynı amaçla başka bir araştırma İran'da yürütülmüş ve oluşturulan SWOT matrisindeki zayıf yönler öne çıkmıştır. Bu doğrultuda oluşturulan stratejiler de zayıflıkları telafi ederek tehditlere karşı önlem almaya odaklanmıştır (Najafinasab vd., 2020).

Yöntem ve Uygulama

Bütünleşik SWOT AHP, işletmelerde stratejik analizler yapmak ve karar verme süreçlerine rehberlik etmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem, SWOT analizi ve AHP yöntemini birleştirerek işletmelere daha kapsamlı bir stratejik değerlendirme imkânı sunmaktadır. SWOT analizi, bir işletmenin güçlü ve zayıf yönlerini (Strengths, Weaknesses) ile fırsatlarını ve tehditlerini (Opportunities, Threats) belirlemek için kullanılan bir araçtır. Güçlü yönler ve zayıf yönler, işletmenin içsel faktörlerini temsil ederken, fırsatlar ve tehditler ise dışsal faktörleri ifade etmektedir (Kurtilla vd., 2000:42) Bu analiz yardımıyla işletmeler mevcut durumlarını değerlendirmekte ve stratejik hedefler oluşturmada önemli bir referans kaynağı olarak görmektedirler. AHP ise karar verme süreçlerinde kullanılan bir analitik yöntem olarak karmaşık kararlar alınırken farklı kriterlerin ve seçeneklerin göreceli önemini değerlendirmek için kullanılmaktadır. Bu sayede, karar verme sürecini hiyerarşik bir yapıya dönüştürerek, karar vericilerin tercihlerini sistematik

bir şekilde analiz etmelerine olanak sağlamaktadır. Thomas L. Saaty tarafından 1970'li yıllarda temelleri atılan AHP, karar verme süreçlerinde nicel ve nitel faktörleri bir arada tutma imkânı sağlayan kuvvetli ve anlaşılması kolay bir yöntem olarak kabul edilmektedir (Bertolini & Bevilacqua, 2006).

SWOT AHP, bu iki yöntemi birleştirerek daha kapsamlı bir stratejik analiz ve karar verme süreci sunmaktadır. İlk olarak, SWOT matrisi analizi ile güçlü ve zayıf yönleri ile fırsatları ve tehditleri ortaya konmakta ve sonrasında AHP yöntemi kullanılarak bu faktörlerin önem dereceleri belirlenmektedir. Bu önem dereceleri, işletmenin stratejik hedefleri ve kararlarının belirlenmesinde kullanılmaktadır.

Bu çalışmada AHP modelinin gerektirdiği hiyerarşik formülasyon aşaması SWOT analizi ile gerçekleştirilmiştir. Geleneksel SWOT matrisi analizinde faktör büyüklüğünün ölçülememesi problemi aşmak ve SWOT analizini daha analitik ve sayısal bir yapıda ele alabilmek için, SWOT matrisi analizi AHP metodolojisi ile birleştirilmektedir. Bu yöntemle, SWOT matrisi analizinde elde edilen faktörlere öncelik ölçütleri atanabilmektedir. Çalışmada uygulanan SWOT-AHP metodolojisi 2 ana adımdan oluşmaktadır:

1.SWOT Matrisi Analizi

Analizin ilk aşamasında SWOT faktörlerini oluşturan değişkenler belirlenerek sınıflandırmaları gerçekleştirilir.

Bir sınır şehri olarak Edirne'nin sağlık turizmi sektörünün durumu SWOT matrisi analizi çerçevesinde incelenmiş, grup faktörleri (güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler) literatür taraması ve uzman görüşmeleri yöntemi ile belirlenmiştir.

Tablo 2: Edirne İli Medikal Turizm SWOT Matrisi ve AHP Kriterleri

GÜÇLÜ YÖNLER (S)		ZAYIF YÖNLER (W)	
G1	Sağlık Kurumlarının Yetkinliği	Z1:	Erişimde Sınırlılık
G2	Kara Sınır Kapıları	Z2:	Özel Hastane Sınırlılığı
G3	Sektörel STK	Z3:	Uluslararası Akreditasyon
G5	Turizm Potansiyeli	Z4	Dijital Erişilebilirlik
G6	Akademik Yetkinlik	Z5:	Yetki Belgeli Aracı Kurum Olmaması
FIRSATLAR (O)		TEHDİTLER (T)	
F1	Döviz Kurları	T1	Rekabet
F2	Devlet Teşvikleri	T2	Mevzuat
F3	Turist Sayısı	T3	Krizler
F4	Vize Kolaylığı		
F5	Yaş Ortalaması		
F6	Türkiye'nin Dünya Sağlık Turizmindeki Yeri		

G1: Sağlık Kurumlarının Yetkinliği

Şehirde Edirne Sultan 1. Murat Devlet Hastanesi, Edirne Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi, Trakya Üniversitesi Hastanesi, Özel Trakya Hastanesi, Özel Ekol Hastanesi ve Özel Keşan Hastanesi Sağlık Turizmi Yetki Belgesi almıştır (EİSM, 2023). Bu hastanelerde teşhisten tedaviye gerekli tüm tıbbi donanımlar kullanılarak hizmet verilmektedir. Şehirde kalp ameliyatından organ nakline, tüp bebek tedavisinden diş ve çene cerrahisine kadar her branşta kaliteli sağlık hizmeti alınmasına yönelik ihtiyaç duyulan en yeni teknolojiler kullanılmaktadır.

G2: Kara Sınır Kapıları

Edirne; ülkemizin Avrupa'ya kara ve demiryolu ile bağlantısı sağlayan 5 sınır kapısına sahiptir. Bulgaristan'a açılan Kapıkule ve Hamzabeyli Sınır Kapıları, Yunanistan'a açılan Pazarkule ve İpsala Sınır Kapıları ile yine Yunanistan'a açılan Uzunköprü Demiryolu Sınır Kapısı (faal değil) bulunmaktadır. Kapıkule Sınır Kapısı, Türkiye'nin en büyük kara ve demiryolu sınır kapısıdır (KTB, 2023).

G3: Sektörel STK

Trakya Kalkınma Ajansının Trakya Bölgesi Sağlık Turizmi Eylem Planı'nda yer alan dernekleşme hedefine yönelik olarak 1 Temmuz 2020 tarihinde Trakya Sağlık Turizmini Geliştirme Derneği kurulmuştur. Kamu ve özel sağlık kuruluşlarının yöneticileri, hekimler ve turizm işletmelerinden oluşan üyeler Trakya Bölgesi'ni oluşturan Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerinde sağlık turizmini tüm alt pazarlarıyla geliştirmek, koordinasyon sağlayarak yeni pazarlara tanıtım yapmak ve bölge olarak sağlık turizminde tek çatı altında toplanarak güç oluşturmaya yönelik çalışmalar gerçekleştirmektedir (TKA, 2023).

G5: Turizm Potansiyeli

Edirne tarihi ve kültürel zenginlikleriyle, doğal güzellikleriyle önemli bir turizm şehridir. Osmanlı Devleti'ne 92 yıl başkentlik yapan şehirde çok sayıda tarihi eser bulunmakta ve özellikle Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-UNESCO) Dünya Mirası listesinde yer alan Selimiye Camii ve Külliyesi'ni görmeye her yıl yüzlerce turist gelmektedir. Kırkpınar Şenlikleri, Kakava ve Hıdrellez Şenlikleri gibi etkinlikleri ile kültür turizmi, Saros Körfezine kıyı bölgelerdeki deniz turizmi, sınır şehri olması sebebiyle alışveriş turizmin yanında kongre turizmi gibi turizm türlerine yönelik çok sayıda çekiciliği barındırmaktadır. Konaklama işletmeleri kapasitesi de yıllar içerisinde artmış olup, 2022 itibarıyla merkezde 2874 oda ve 5743 yatak sayısı ile toplamda il genelinde 4668 oda ve 9357 yatak kapasitesine sahiptir. Yıldız sayısı bakımından değerlendirildiğinde merkezde yer alan 18 tesisin dağılımı: 1 tane 5 Yıldızlı, 2 tane 4 Yıldızlı, 9 tane 3 Yıldızlı, 1 tane 2 Yıldızlı ve 1 tane 1 Yıldızlı otel bulunmakta olup diğerleri özel işletme belgelidir (EKTm, 2023a).

G6: Akademik Yetkinlik

Trakya Üniversitesi'nin farklı birimlerinde sağlık turizmine bilgi ve istihdam desteği sağlayabilecek birimler ve programlar ön lisans, lisans ve lisan üstü derecelerinde eğitim öğretim faaliyetine devam etmektedir. Tıp Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sağlık Bilimleri Enstitüsü ve Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda sağlık ve turizm sektörlerinde istihdam edilecek meslek elemanları yetiştirilmektedir. Sağlık turizminin gelişmesi öğrenim görenlerin bölgede istihdam edilebilmesini kolaylaştırabilecektir.

Z1: Erişimde Sınırlılık

Şehirde uluslararası ulaşımı sağlayacak bir havaalanı bulunmamaktadır.

Z2: Özel Hastane Sınırlılığı

Şehirde faaliyet gösteren özel hastane sayısı 3'tür. Sayıca düşük ve özellikle yerli ya da yabancı zincir hastanelerin bulunmaması sağlık turizmi açısından önemli bir sınırlılıktır.

Z3: Uluslararası Akreditasyon

Sağlık turizminde ulusal akreditasyon sistemlerinin yanında uluslararası hastalar açısından kalitenin göstergesi olarak referans olabilen unsurlardan birisi JCI (Joint Commission International) akreditasyonudur. Sağlık hizmetlerinde ilk akreditasyon kurumu olan JCI 100'den fazla ülkede 22000 sağlık kurumuyla iş birliği içerisinde (JCI, 2019). Edirne'de bu akreditasyonu alan bir sağlık kurumu yoktur. Ancak hastaneler Bakanlık Yetki Belgesi ve sağlık işletmelerine yönelik diğer kalite sistemlerinde akreditasyonuna sahiptirler.

Z4: Dijital Erişilebilirlik

Uluslararası hastaların ilk araştırmayı bireysel olarak yapabilecekleri düşünüldüğünde, en önemli unsur sağlık turizminde yönelik web siteleri olabilmektedir. Özellikle destinasyon, şehir olarak ele alındığında sektörel bilgilerin tümünün yer alabileceği bir portalın olmaması talebin diğer pazarlara kaymasına sebep olabilecektir. Edirne sağlık turizmine yönelik bir portal bulunmamaktadır.

Z5: Yetki Belgeli Aracı Kurumun Olmaması

Edirne Merkez ilçede 24, Keşan'da 2 ve Uzunköprü'de 1 olmak üzere A Grubu Seyahat Acentası faaliyet göstermektedir (EKTm, 2023b). Ancak sağlık turizmine yönelik yasal koşul olan 'Sağlık Turizmi Aracı Kurum Yetki Belgesi' alan bir acente yoktur (TCSB, 2023b).

F1: Döviz Kurları

Türkiye sağlık turizmi pazarında döviz kur farklılıkları sebebiyle avantajlı konumdadır. Kur yükselişleri dış aktif turizmi hareketlendiren bir unsur olarak sağlık turizminde de talebi etkileyebilmektedir. Yabancı hastalar bu şekilde kaliteli bir sağlık hizmetini daha ucuz alabilmekte ve turistik olarak da satın alma gücü yükselmektedir.

F2: Devlet Teşvikleri

Türkiye'de 663 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile gündeme gelen Sağlık Turizmi Serbest Bölgesi kurulmasına ilişkin şehrin sahip olduğu jeo-stratejik özellikler önemlidir. Avrupa Ülkelerine sınır olması ve yatırımcılar açısından önemli bir lojistik merkezi olabilmesi sebepleriyle Türkiye'nin ilk sağlık turizmi serbest bölgesi olmaya adaydır. Diğer serbest bölgeler gibi yatırımcıların farklı şekillerde desteklendiği bu alanlarda işletmeler tamamen sağlık turizmine odaklı olarak faaliyet gösterebilmektedirler. Bu bölgeler dışında halihazırda hizmet ihracatının desteklenmesi kapsamında Ticaret Bakanlığı tarafından verilen sağlık turizmi destekleri de yürürlüktedir.

F3: Turist Sayısı

Edirne sınır kapıları ile geçiş ya da varış noktası olarak önemli bir konumdadır. Özellikle Avrupa ve Balkanlar üzerinden karayoluyla seyahat eden turistlerin geçiş noktasında olması en çok turist alan şehirler arasına girmesini sağlamaktadır. Gümrük kapılarından 2022 yılında karayolunda 4.619.252, Demiryolu sınırı üzerinden ise 17.185 araç geçiş yapmıştır. Geçiş yapan araçların milliyetlerine göre sıralamasında ise Bulgaristan, Yunanistan, Almanya, Romanya ve Sırbistan ilk beşte yer almaktadır (KTB, 2023).

F4: Vize Kolaylığı

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Vize Rejimine göre Avrupa Konseyi Üyesi Devletler Arasında Kişilerin Seyahatleriyle İlgili Avrupa Anlaşması çerçevesinde; aralarında Edirne'ye sınır Bulgaristan ve Yunanistan'da olmak üzere 19 Avrupa ülkesi vatandaşları ulusal kimlik kartları ile Türkiye'ye giriş yapabilmektedirler. Ayrıca Bulgaristan vatandaşlarının da içinde bulunduğu sekiz ülkenin vatandaşları da süresi sona ermiş pasaport ve kimlik kartlarıyla ülkemize girebilmektedirler (TCDB, 2023).

F5: Sınır Komşusu Ülkelerdeki Yüksek Yaş Ortalaması

Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) 2021 verilerine göre Avrupa Ülkeleri yaş ortalaması 44.1'dir. Ortanca yaşın en yüksek olduğu ülkeler ise sırasıyla 47,6 ile İtalya, 45,9 ile Almanya, 45,8 ile Portekiz, 45,5 ile Yunanistan ve 45 ile Bulgaristan'dır (Sputniknews, 2021). Edirne'nin sınır komşularının da aralarında bulunduğu yaş ortalaması yüksek ülkeler önemli bir sağlık turizmi potansiyeli taşımaktadırlar.

F 6: Türkiye'nin Dünya Sağlık Turizmindeki Yeri

Türkiye de sağlık turizmi pazarında öne çıkan bir ülke olarak tercih edilmektedir. 2022 yılında 1.258.382 yabancı turist ülkemizde sağlık hizmeti almış ve 1.926.094 USD gelir bırakmıştır (USHAŞ, 2023). Sağlık sektörünün gelişmiş olması, daha düşük maliyetle daha kaliteli hizmet alma imkânı ve sağlık sisteminin birçok destinasyona göre hızlı işleyen yapısı tercih edilme sebeplerinin başında yer almaktadır.

T1: Rekabet

Edirne'nin Türkiye'nin sağlık turizminde önde gelen şehri İstanbul'a yakın olması şehirden geçen yabancı hastaların şehri ziyaret etmeden ya da burada sağlık hizmeti almayı planlamadan doğrudan İstanbul'a geçiş yapması sonucunu doğurabilmektedir.

T2: Mevzuat

Sağlık turizmi mevzuatında kamu hastanelerinde sağlık turizminde görev alan personele yönelik ayrı bir ücret uygulamasının olmaması ya da sağlık turizminde yer almak isteyen personelin çalışma koşullarına yönelik bir düzenleme olmaması kamu hastanelerinin yoğunlukta olduğu şehirde, sağlık turizminin ekonomik olarak sürdürülebilir olmasına engel teşkil edebilecektir.

T3: Krizler (Ulusal ve Küresel kaynaklı krizler)

Turizm hareketlerini etkileyebilecek diplomatik krizler ya da salgın gibi yerel, pandemi gibi bölgesel ölçekte yaşanabilecek sağlık kaynaklı krizler Türkiye'ye yönelik sağlık turizmi hareketlerini olumsuz etkileyebilecektir.

2. AHP:

AHP yönteminde karar vericiler için hem sayılabilen hem de sayılamayan verilerin ikili karşılaştırma matrisleri üzerinden değerlendirilebilmesine imkân sağlanmaktadır. Analiz sürecinde karar vericiler modele yerleştirilmiş olan kriterleri bir ölçek (Saaty Ölçeği, 1-9) aracılığıyla önemli ya da üstün olma kavramları kullanarak numerik olarak ya da sözlü değerler üzerinden karşılaştırmak üzere bir matris oluşturulmaktadır (Pan, 2018).

Tablo 3: İkili karşılaştırmalar ölçeği (Saaty, 1990)

Önem Değerleri	Tanım	Açıklama
1	Eşit Önemli	Amaç için iki faaliyet (seçenek) de eşit öneme sahiptir.
3	Orta Derece Önemli	Bir seçenek diğerine nazaran biraz daha önemlidir.
5	Yüksek Derece Önemli	Bir seçenek diğerine nazaran oldukça önemlidir.
7	Çok Yüksek Derece Önemli	Bir seçenek diğerine nazaran çok yüksek biçimde önemlidir.
9	Son Derece Önemli	Bir seçeneğin diğerine nazaran oldukça yüksek biçimde önemi vardır.
2. 4. 6. 8	Ara Değerler	İki seçenek arasında olan bir değer vermek gerektiğinde kullanılır.

Oluşturulan bu matris normalize edilerek ikili karşılaştırma matrisine ait elemanların göreceli öncelikleri hesaplanır. Bu aşamada karşılaştırma matrisleri olarak adlandırılan A matrisi ile $A \times w = \lambda_{max} \times w$ eşitliğini sağlayan λ_{max} öz vektörü elde edilmelidir. A uzman kişiler tarafından oluşturulan karşılaştırma matrisini ifade ederken w ise kriter ağırlıklarını belirtmektedir. Aşağıdaki (1) ve (2) numaralı eşitlikler yardımıyla tutarlılık oranı (CR) hesaplanır. CI, tutarlılık indeksini ve RI da rassallık göstergesini ifade etmektedir. Rassallık göstergesi matrisin alternatif miktarına göre farklı değerler alan sabit RI değerlerinden oluşmaktadır.

$$CI = (\lambda_{max} - n) / (n - 1) \quad (1)$$

$$CR = CI / RI \quad (2)$$

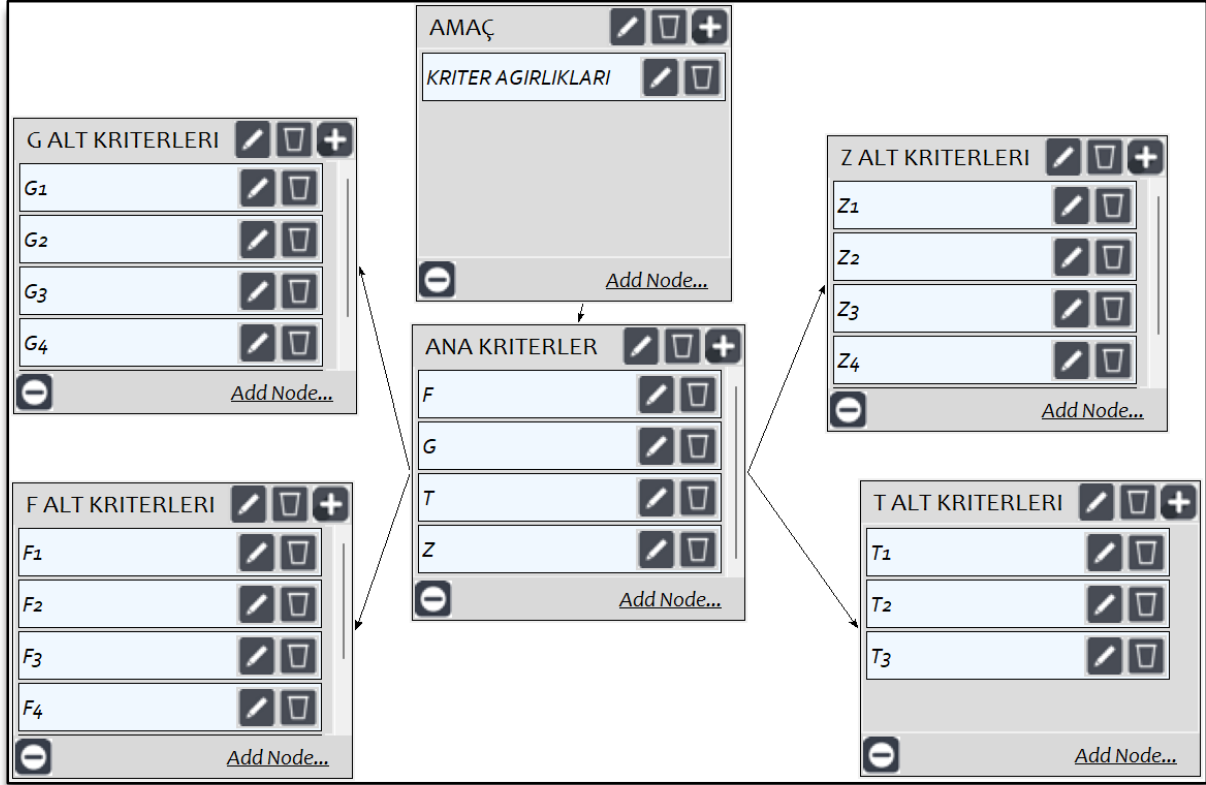
Rassallık Göstergesi (Saaty, 2008)

n	1	2	3	4	5	6	7	8
RI	0,00	0,00	0,58	0,90	1,12	1,24	1,32	1,41

AHP’de $CR < 0,10$ ifadesinin olması karşılaştırma matrisinin tutarlı olduğunu göstermektedir. Yapılan SWOT analizi sonucunda, sınır şehirlerinde sağlık turizminin ekonomik sürdürülebilirliği için; 6 tane güçlü, 5 tane zayıf, 6 tane fırsat ve 3 tane tehdit faktörü bulunmuş, SWOT grupları için yapılan ikili karşılaştırmalar da dahil edilince toplam 44 sorudan oluşan bir form elde edilmiştir.

Ana kriterler ve alt kriterlerin ağırlıklarının hesaplanması için arka planında yukarıda teorik olarak anlatılan işlemlerin uygulandığı yaygın bir paket program olan Super Decisions tercih edilmiştir. Uzmanlara sorulan 44 karşılaştırma soruları içerisinde tutarsızlık değeri “0.10”un üzerinde olanlar değerlendirmek üzere tekrar muhataplarına iletilmiş ve gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra yeniden değerlendirmeleri istenmiştir. Uzmanlardan alınan karşılaştırma ölçeği değerlerinin aritmetik ortalaması alınarak sisteme giriş gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 1: SWOT AHP Matrisi

Araştırmada görüşüne başvuru alan uzmanların 2’si sağlık turizmi konusunda çalışmaları olan akademisyen, biri 20 yıl diğeri 25 yıllık uzman hekim ve diğeri ikisi de A grubu seyahat acentesi sahibi turizmcilerden oluşmaktadır. Uzman havuzu görüşmeleri Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı’nın 21 Haziran 2023 tarih ve 06/28 numaralı kararı ile etik kurul izninin alınmasını takiben 21 Haziran-9 Temmuz 2023 tarihleri arasında yapılmıştır.

Tablo 4: SWOT Grupları

	Ana Gruplara Ait Önem Dereceleri
G: Güçlü Yönler	0,63961
Z: Zayıf Yönler	0,06265
F: Fırsatlar	0,23509
T: Tehditler	0,06265
Tutarlılık Oranı (CR) 0,07828	

SWOT matrisi analizinden gelen ana gruplara ilişkin olarak uzman havuzunun ikili karşılaştırmalarının geometrik ortalamaları hesaplanarak, kullanılan paket programa veri girişleri sağlanmış ve neticesinde Tablo 4'teki önem değerleri elde edilmiştir. Bu aşamada karar vericilerin 0,63961 önem derecesi ile güçlü yönler ve 0,23509 önem derecesi ile de fırsatlara odaklanılması gerektiği yönünde fikir birliğinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Matrislerdeki iç faktörlerden 'Güçlü Yanlar', dış faktörlerden ise 'fırsatlar' bileşeninin öne çıkması stratejilerin güçlü yönler üzerine temellendirileceğini göstermektedir.

Tablo 5: Güçlü Yönler İkili Karşılaştırma Matrisi

	Grup İçindeki Önem Değerleri	Tüm Faktörler Arasındaki Önem Değerleri
G1: Sağlık Kurumlarının Yetkinliği	0,51534	0,16481
G2: Kara Sınır Kapıları	0,11820	0,03780
G3: Sektörel STK	0,06560	0,02098
G4: Turizm Potansiyeli	0,26384	0,08438
G5: Akademik Yetkinlik	0,03702	0,01184
Tutarlılık Oranı (CR) 0,04917		

Güçlü yönler için oluşturulan 5 alt kriter kendi aralarında ikili olarak karşılaştırılmış, değerlendirme sonucunda ortaya çıkan ağırlık değerleri Tablo 5'te gösterilmiştir. Güçlü yönler içerisinde ağırlık değeri en yüksek olan alt kriter G1'DİR. Sağlık kurumlarının yetkinliği kriteri medikal turizmin en temel bileşeni olarak tüm kriterler içerisinde de 0,16481 değeri ile en yüksek ağırlığa sahiptir. Bunu sırasıyla G4, G2, G3 ve G5 kriterleri takip etmektedir. Edirne ilinde bulunan kara sınır kapıları alt bileşeni olarak G2 0,11820 önem derecesi ile güçlü yönler içerisinde oluşturulacak stratejilerde önemli bir faktör olmuştur. Nitekim şehre yabancı turist akışını sağlayan sınır kapılarının varlığı sağlık turizmi pazarının ekonomik sürdürülebilirliğini sağlamada önem arz etmektedir.

Tablo 6: Zayıf Yönler İkili Karşılaştırma Matrisi

	Grup İçindeki Önem Değerleri	Tüm Faktörler içerisindeki Önem Değerleri
Z1: Erişimde Sınırlılık	0,12371	0,00388
Z2: Özel Hastane Sınırlılığı	0,56070	0,01756
Z3: Uluslararası Akreditasyon	0,03455	0,00108
Z4: Dijital Erişilebilirlik	0,21968	0,00688
Z5: Yetki Belgeli Aracı Kurumlar	0,06136	0,00192
Tutarlılık Oranı (CR) 0,08545		

Zayıf yönler için oluşturulan 5 alt kriterin kendi grubunda ve genel olarak tüm faktörler arasındaki önem değerleri Tablo 6' da yer almaktadır. En yüksek değere sahip olan kriter Z2-Özel Hastane Sınırlılığıdır. Bunu sırasıyla 0,21968 önem değeri ile Z4- Dijital Erişilebilirlik ve 0,12371 önem değeri ile Z1- Erişimde Sınırlılık kriteri izlemektedir. Medikal turizmde özel hastanelerin sayıca az olması arzı kısıtlayan bir unsur olarak tüm faktörler arasında da yüksek önem değerine sahiptir. Dijital medyada şehre özel bir sağlık turizmi/medikal turizm portalının bulunmaması geliştirilmesi gereken önemli bir iç faktör olarak belirlenmiştir.

Tablo 7: Fırsatlar İkili Karşılaştırma Matrisi

	Grup İçindeki Önem Değerleri	Tüm Faktörler İçerisindeki Önem Değerleri
F1: Döviz Kurları	0,40385	0,04747
F2: Devlet Teşvikleri	0,04397	0,00517
F3: Turist Sayısı	0,15528	0,01826
F4: Vize Kolaylığı	0,22628	0,02600
F5: Yüksek Yaş Ortalaması	0,06407	0,00753
F6: Sağlık Turizmindeki Sıralama	0,10656	0,1253
Tutarlılık Oranı (CR) 0,07978		

SWOT matrisinin dış çevre faktörleri arasındaki fırsatlara ilişkin belirlenen 6 alt kriter arasında en yüksek önem derecesine sahip olan faktör F1'dir. Döviz kuru farklılığını temsil eden bu dış faktör tüm sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de (özellikle dış turizm) arz ve talep yapısını etkilemektedir. Dövizin ülkemizdeki satın alma gücünün artması dış aktif turizmi ve dolayısıyla sağlık turizmi hareketlerini arttıracak etkide bulunabilmektedir. Bu alt faktör döviz kurlarının dış pazar lehine değişimini temsil eden bir faktördür. Fırsatlar kendi kategorisi içerisinde önem derecesine göre F1, F4, F3, F6, F5 ve F2 şeklinde sıralanmaktadır. Genel tüm alt faktörlerle kıyaslandığında F6'nın 0,1253 ile G1 alt faktöründen sonra ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Dış çevre faktörleri arasında Fırsatlara ilişkin en düşük puan F2 faktörüne aittir. 0,00517 puan alan bu faktör sağlık turizmine yönelik devlet teşviklerine yöneliktir.

Tablo 8: Tehditler İkili Karşılaştırma Matrisi

	Grup İçindeki Önem Değerleri	Tüm Faktörler Arasındaki Önem Değerleri
T1: Rekabet	0,73064	0,02289
T2: Mevzuat	0,18839	0,00590
T3: Krizler	0,08096	0,00254
Tutarlılık Oranı (CR) 0,06239		

Dış çevre faktörleri arasında belirlenen risk grubu alt kriterlerin kendi gruplarında ve genel tüm faktörler içerisindeki önem dereceleri Tablo 8'de yer almaktadır. T1, T2 ve T3 faktörlerinin grup içindeki ve geneldeki önem derecelerinin sıralaması T1>T2>T3 şeklindedir. En yüksek önem derecesine sahip T1 kriteri sağlık turizmi pazarındaki rekabet yapısına yönelik olarak matriste yer almıştır. Edirne ilinin Türkiye sağlık turizminin başkenti olan İstanbul'a yakın mesafede yer alması rekabet gücünü zayıflatabilecek bir tehdit olarak görülmektedir. Şehirde sağlık turizmi işletmeleri içerisinde devlet kurumlarının hakimiyeti mevzuat yönünden sınırlayıcı etkilere sahip olabilecek bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Hem hizmet ücretlendirmesi hem de sağlık personeli ücretlendirmesine yönelik mevzuat kamuda özel sektöre göre farklı uygulamalara tabidir. Bu bağlamda konuyu temsil eden faktör olarak T2 Tehditler içerisinde 0,18839 puan ile ikinci sırada yer almaktadır. Genel tüm faktörler içerisinde ise puanı 0,0590'dır. T3 ise genelde turizm sektörünü etkileyen yerel ve küresel kaynaklı krizleri ifade etmekte olup 0,08096 puan ile tehditler arasında son sırada yer almaktadır.

Tablo 9'da SWOT matrisi elemanları kullanılarak oluşturulan stratejiler yer almaktadır. İç çevre faktörleri olarak güçlü ve zayıf Yanlar, dış çevre faktörleri olarak fırsatlar ve tehditler üzerinden oluşturulan stratejilerde, faktörlerin önem derecesine göre stratejiler konumlandırılmıştır. Buna göre en yüksek puanı

alan güçlü yanlar ve fırsatlara odaklanarak, pazarı tanıtmaya ve geliştirme; zayıf yanları iyileştirme ve tehditlere karşı önlem alma yoluyla sağlık turizmi stratejileri belirlenmiştir.

Tablo 9: Edirne Sağlık Turizmine Yönelik Strateji Geliştirme Matrisi

İç Çevre Faktörleri	GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
Dış Çevre Faktörleri	G1:Sağlık Kurumları Yetkinliği G2:Kara Sınır Kapıları G3:Sektörel STK G5:Turizm Potansiyeli G6:Akademik Yetkinlik	Z1:Erişimde Sınırlılık Z2:Özel Hastane Sınırlılığı Z3:Akreditasyon Z4:Dijital Erişilebilirlik Z5:Yetki Belgeli Aracı Kurumlar
FIRSATLAR F1:Döviz Kurları F2:Devlet Teşvikleri F3:Turist Sayısı F4:Vize Kolaylığı F5:Yaş Ortalaması F6:Dünya Sağlık Turizmindeki Konum	GF STRATEJİSİ <ul style="list-style-type: none">- Sınır komşusu ülkelere özel doktor/hastane odaklı tanıtımlar- Sınır kapılarında kullanılacak tanıtım materyalleri- İleri yaş gruplarına özel tedavi/rehabilitasyon paketleri- Sağlık Turizmi Derneği'nin Hekim ağı portföyü oluşturması	ZF STRATEJİSİ <ul style="list-style-type: none">- Edirne sağlık turizmi dijital portalı- Seyahat Acentalarına yönelik aracı kurum eğitimleri- Özel sağlık sektörü yatırımcılarına yönelik toplantı ve organizasyonlar
TEHDİTLER T1:Rekabet T2:Mevzuat T3:Krizler	GT STRATEJİSİ <ul style="list-style-type: none">- Sağlık turizmi serbest bölgesine yönelik fizibilite çalışması- Sınır bölgelerine özel sağlık turizmi teşviklerine yönelik	ZT STRATEJİSİ <ul style="list-style-type: none">- İstanbul'daki Aracı Kurumlarla koordinasyon sağlama- Pandemi ve Afet Krizlerine yönelik organizasyon planlaması

Sonuç ve Öneriler

Turizm faaliyetlerinin çeşitliliği turizm gelirlerinin dönerselliğini azaltan bir faktör olarak kabul edilebilmektedir. Yılın her dönemine yayılan turizm talebi destinasyonların taşıma kapasitelerini zorlamadan, sürdürülebilir politikaların uygulanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda, potansiyeli olan şehirler açısından sağlık turizmi önemli rol oynamaktadır. Sağlık motivasyonu ile seyahat eden insanlar hem turizm hem de sağlık işletmelerine yönelik talep oluşturmaktadır. Turizm türleri arasında doğrudan sağlık turizmine yönelik yasalar oluşturulmakta ve bu yasalar çok sayıda kişi ve kurumun rol oynadığı önemli bir pazarı yönlendirmektedir.

Sağlık turizmi pazarında tıbbi tedavi ve bakımları içeren en önemli alt pazar medikal turizmdir. İnsanların kendi ülkelerinde alamadıkları ya da başka ülkelerden daha düşük maliyetle alacakları tedaviler için başka ülkelere seyahat etmeleriyle ortaya çıkan medikal turizm, organ naklinden dış tedavisine kadar farklı

ihtiyaçları karşılamada öne çıkmaktadır. Bu bağlamda medikal turizmde temel girdi, destinasyonların sağlık hizmeti üretimleridir. Bu hizmetin üretiminde sağlık kurumlarının, sağlık teknolojilerinin ve uzman personelin önemli olduğu açıktır. Bu girdilere sahip destinasyonlar, sağlık turizmine yönelik politikalarla pazardan aldıkları payı arttırma hedefindedirler. Pazar rekabetinde sadece ülkeler değil şehirler de yer almaktadır. Özellikle Avrupa ülkeleri ve Balkanlara geçiş güzergâhı üzerinde yer alan sınır şehri Edirne tarihi, kültürel ve doğal özellikleri ile önemli bir turizm şehridir.

Çalışmada literatürün analizi ve uzman görüşlerinin değerlendirilmesi ile Edirne ili sağlık turizminin medikal turizme odaklı olduğu tespit edilmiştir. Mevcut durumu ortaya koyabilmek amacıyla oluşturulan SWOT matrisi analizinde, önem derecelerinin belirlenerek strateji oluşturabilmek için uygulanan AHP yöntemi ile ikili karşılaştırmalar yapılmış ve bu şekilde ortaya konacak stratejilere temel oluşturulmuştur. Bu anlamda matrisin en yüksek önem derecesine sahip ana-elemanı güçlü yanlardır. Güçlü yanlar arasında en yüksek puan, şehirdeki sağlık kurumlarının yetkin olmasına verilmiştir. Bunu sırasıyla şehrin turizm potansiyelinin yüksek olması, şehirde bulunan karayolu ve demiryolu sınır kapıları, bölgeye hizmet eden Sağlık Turizmi Derneği'nin kurulmuş olması ve Üniversitenin sağlık turizmine yönelik verdiği eğitimler ve çalışmalarla ortaya çıkan akademik yetkinliktir. Şehrin sağlık turizmine yönelik en zayıf yanı ise özel hastane sayısının yetersiz oluşudur. Aslında şehrin yabancı turistlerin, Avrupa ve Balkanlar'da yaşayan Türk vatandaşlarının ülkeye girişte kullandıkları ve konaklama yaptıkları bir güzergâhta olması sebebiyle önemli bir avantajı vardır.

Döviz kurlarındaki yükselişe birlikte yabancı turistin artan satın alma gücü turizme olumlu yansımakta ve yerel ekonomiyi canlandırmaktadır. Nitekim uzman görüşüne göre en önemli fırsat da döviz kurundaki yükseliştir. Bunun yanında sınır komşusu ülkelere yönelik geçiş kolaylığı sağlayan vize muafiyet uygulamaları da önemli bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Ancak şehre sadece karayoluyla seyahat edenler gelmekte, havayolu ile olan seyahatlerde diğer şehirler üzerinden geçiş yapılabilmektedir. Bu durum fırsatlardan daha çok gününbirlikçilerin yararlanmasına sebep olmakta ve sağlık turistinin tercihini etkileyebilmektedir.

Sağlık turizmi pazarının gelişiminde bir sınır şehri olarak Edirne'ye yönelik stratejiler; daha çok güçlü yönler ve fırsatlara odaklı olarak oluşturulmuştur. Bunların başında sınır komşusu Bulgaristan ve Yunanistan gibi Avrupa ülkelerine yönelik olarak tanıtımların yapılması, sınır kapılarında şehre uğrayacak ya da transit geçecek turistlere yapılacak tanıtımlarda kullanılacak tanıtım materyallerinin hazırlanması, Sağlık Turizmi Derneği'nin koordinasyonunda yurtdışı acente ve hekim bağlantılarının yapılması gelmektedir. Sağlıkta uzmanlaşmış branşların hekim/hastane/televizyon sürecine yönelik seçilen hedef pazarlarda farklılaştırılmış pazarlama uygulamalarına başvurmak ve bu şekilde nitelikli bir hizmet sürecinin yönetilmesi şehirde turizm çeşitliliğini sağlayarak, gelir akışı yaratabilecektir.

Bu yönüyle ele alındığında, bir sınır şehri olarak Edirne'nin belirlenecek doğru stratejiler ile kısa, orta ve uzun vadeli hedeflerle, ekonomik sürdürülebilirlik kapsamında sağlık turizmi pazarının önemli aktörlerinden biri olabileceği ve sağlık turizminden daha yüksek pay alabilecek bir konuma sahip olduğu görülmüştür.

Finansman/ Grant Support

Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

The author(s) declared that this study has received no financial support.

Çıkar Çatışması/ Conflict of Interest

Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

The authors have no conflict of interest to declare.

Yazarların Katkıları/Authors Contributions

Çalışmanın Tasarlanması: Yazar-1 (%50), Yazar-2 (%50)

Conceiving the Study: Author-1 (%50), Author-2 (%50)

Veri Toplanması: Yazar-1 (%50), Yazar-2 (%50)

Data Collection: Author-1 (%50), Author-2 (%50)

Veri Analizi: Author-1 (%40), Author-2 (%60)

Data Analysis: Author-1 (%40), Author-2 (%60)

Makalenin Yazımı: Yazar-1 (%60), Yazar-2 (%40)

Writing Up: Author-1 (%60), Author-2 (%40)

Makale Gönderimi ve Revizyonu: Yazar-1 (%70), Yazar-2 (%30)

Submission and Revision: Author-1 (%70), Author-2 (%30)

Açık Erişim Lisansı/ Open Access License

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY NC).

Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) ile lisanslanmıştır.

Kaynaklar

- Ajmera, P. (2017), Ranking the strategies for Indian medical tourism sector through the integration of SWOT analysis and TOPSIS method. *International Journal of Health Care Quality Assurances*, 30(8), 668-679.
- Aladağ Bayrak, Ö. ve Gönenç Güler, E. (2022), Bütüncül ve Tamamlayıcı Tıbbın (BTAT) Sağlık turizmi ile Bütünleştirilmesinde Sağlık Hizmeti Yöneticilerinin BTAT Bilgi Düzeyleri ve Tutumları: Trakya Bölgesi Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2), 522-532.
- Arslan, D., ve Sevim, E. (2022), Multi-Criteria Decision-Making Techniques in Medical Tourism Studies: A Systematic Review, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 13(36), 1305-1317.
- Aznar, M. (2017), 21st Century tourism: threats and opportunities, *Egitania Scientia*, (Special Edition), 7-29.
- Bertolini, M. ve Bevilacqua, M. (2006), A Combined Goal Programming-AHP Approach to Maintenance Selection Problem, *Reliability Engineering and System Safety*, 91, 839-848.
- Bowen, R. ve Miller, M. (2022), Provenance representations in craft beer, *Regional Studies*, <https://doi.org/10.1080/00343404.2022.2092088>, 1-11.
- Büyüközkan, G., Mukul, E., ve Kongar, E. (2021), Health tourism strategy selection via SWOT analysis and integrated hesitant fuzzy linguistic AHP-MABAC approach, Elsevier, *Socio-Economic Planning Sciences*, 74C, 1-14.
- Chung, K. C. ve Chang, L. C. (2017), A sustainability strategy assessment framework model for medical tourism supply chain in Asia, *Journal of Testing and Evaluation*, 46(2), 745-755.
- Contieras Dia, J., Mancheno Ponce, D. ve Cifuentes Vega, S. (2018), Circuitos económicos solidarios turísticos un desafío de sostenibilidad, *RETOS. Revista de Ciencias de la Administración y Economía*, 8(15), 69-81.
- Çeken, H. (2019), *Turizm Ekonomisi*, Detay Yayıncılık, Ankara.

- Çılgınoğlu, H. (2018), Kümelenme Bağlamında Stratejilerin Uygulanabilirliği Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar: Turizm Sektörü Örneği, *Turkish Studies*, 13(18), 495-508.
- Dalkıran, G.B. (2017), Bir Sağlık Turizmi Destinasyonu Olarak Trakya Bölgesi, *Social Sciences Research Journal*, 6(4),162-178.
- Dautovic, E. (2019), Contemporary Hotel Management in the Function of Sustainable Development, *KNOWLADGE- International Journal*,38(1), 277-283.
- Demir, C. ve Sarıbaş, Ö. (2012), A Critical Approach to Geothermal Energy in Turkey in Terms of Sustainability and Health Tourism, *International Journal of Contemporary Economics & Administrative Sciences*, 2(4), 192-207.
- Dragičević, D. ve Paleka, H. (2019), Health tourism market in Poland and Croatia–financial effects and potentials, *Tourism in Southern and Eastern Europe*, 5, 219-232.
- Dzurov Vargová, T., Gallo, P., Švedová, M., Litavcová, E. ve Košíková, M. (2020), Non- traditional forms of tourism in Slovakia as a concept of competitiveness, *Geojournal of Tourism and Geosites*, 30(2), 801-807.
- EB Edirne Belediyesi (2015). Edirne Dünya Sıralamasında 61. Sırada, <https://www.edirne.bel.tr/icerik/edirne-dunya-siralamasinda-61-sirada>, Erişim Tarihi: 20.06.2023.
- EİSM (Edirne İl Sağlık Müdürlüğü), Edirne Hastaneleri, <https://edirneism.saglik.gov.tr/TR,44075/hastaneler.html>, Erişim Tarihi: 01.06.2023.
- EKTM, Edirne Kültür Turizm Müdürlüğü (2023a). Edirne’de Konaklama İşletmeleri, <https://edirne.ktb.gov.tr/Eklenti/84048,edirne-ili-bakanlik-belgeli-tesislerin-listesipdf.pdf?0> Erişim Tarihi: 01.05.2023.
- EKTM, Edirne Kültür Turizm Müdürlüğü (2023b). Edirne Seyahat Acentaları, <https://edirne.ktb.gov.tr/TR-144555/seyahat-acentalari.html>, Erişim Tarihi:20.05.2023.
- EKTM, Edirne Kültür Turizm Müdürlüğü (2023c). Edirne Turist Sayısı İstatistikler, <https://edirne.ktb.gov.tr/TR-293881/istatistikler.html>, Erişim Tarihi: 05.09.2023.
- EV Edirne Valiliği (2023). Sultan II. Beyazıt Külliyesi, <http://www.edirne.gov.tr/sultan-ii-bayezid-kulliyesi-saglik-muzesi>, Erişim Tarihi: 05.08.2023.
- Grizane, T., Jurgelāne-Kaldava, I., Jankova, L. ve Sannikova, A. (2018), Opportunities for Latvian Export of Medical Services. In: Annual 24nd International Scientific Conference "Research for Rural Development". Vol.2, Latvia, Jelgava, 23-25 May, 2018. Jelgava: LLU, 2018, 187-195.
- Hodzic, S., ve Paleka, H. (2018, October). Health Tourism in the European Union: Financial Effects and Future Prospects. In Proceedings of the International Conference of the School of Economics and Business, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, 162-174.
- Hosseini, S. M., Maher, A., Safarian, O., Ayoubian, A., Sheibani-Tehrani, D., Amini-Anabad, H. ve Hashemidehaghi, Z. (2015), Development strategy of health tourism in Iran, *International Journal of Travel Medicine, and Global Health*, 3(4), 153-158.
- JCI Joint Commission International (2023). Biz Kimiz? <https://www.jointcommissioninternational.org/who-we-are/>, Erişim Tarihi: 05.05.2023.
- Karaman, S., Ceylan, U. ve Güven, Z. (2015), Evaluation of Thalassotherapy Potential In Turkey's Health Tourism, *Management & Education*, 1(2), 9-12.
- Kaushik, N., Kaushik, V.K. and Sharma, P. (2007), Medical Tourism in India: Opportunity & Challenges.

- Khan, M., Ahmad, S., Sami, S., & Khaled, A. S. (2021). Overview of Healthcare Tourism: An Indian Perspective. *Integral Review, A Journal of Management*, 11(1), 25-31.
- Kılıçarslan, M. (2019). Türkiye'de Sağlık Turizminin Swot Analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (71), 1135-1145.
- Krstic, B., Petrovic, J ve Stanistic, T. (2015), Analysis of Key Indicators of Economic Dimensions of SPAS Sustainable Development in Serbia as Tourism Destinations, *Ekonomika, Journal for Economic Theory and Practice and Social Sciences*, 61 (3), 1-12.
- KTB, Kültür Turizm Bakanlığı, (2023), Edirne Sınır Kapıları <https://edirne.ktb.gov.tr/TR-76391/sinir-kapilarimiz.html>, Erişim tarihi: 20.05.2023.
- Kurttila, M., Pesonen, M., Kangas, J. ve Kajanus, M. (2000), Utilizing the Analytic Hierarchy Process (AHP) In SWOT Analysis- A Hybrid Method and Its Application to A Forest-Certification Case. *Forest Policy And Economics*, 1(1), 41-52.
- Lahiri, I. and Pal, S. (2016), Comparative Analysis of Medical Tourism in Kolkata with Other Metropolitan Cities in India. Clear International, *Journal of Research in Commerce & Management*, 7(8), 16-21.
- Libkowska, U., Muiznieks, A., Bikse, V. ve Lusena-Ezera, I. (2018), Water Resources for Medical Tourism Development in Latvia. *International Multidisciplinary Scientific GeoConference: SGEM*, 18(3.1), 789-796.
- Martin, J.M., Prados-Castillo, J.F., Jimenes Aguilera, J.D.D. ve Porras Gonzales, E.(2023), Interferences generated on the well-being of local communities by the activity of online platforms for tourist accommodation. *Journal of Sustainable Tourism*, 31(2), 483-503.
- Mohamad, W. N., Omar, A. ve Kassim, N. M. (2019), The Effect of Understanding Companion's Needs, Companion's Satisfaction, Companion's Delight towards Behavioural Intention in Malaysia Medical Tourism, *Global Business and Management Research*, 11(2), 370-381.
- Najafinasab, M., Agheli, L., Sadeghi, H. and Dizaji, S. F. (2020), Identifying and prioritizing strategies for developing medical tourism in the social security organization of Iran: A SWOT-AHP hybrid approach, *Iranian Journal of Public Health*, 49(10), 1959.
- Navia-Osorio, E., Porras Amorres, C., Mazarron, F.ve Canas, I. (2023), Impact of climate change on sustainable production of sherry wine in nearly-zero energy buildings, *Journal of Cleaner Production*, 382, 135260, 1-11.
- Örgev, C., Vuse, M., Aslan, H. ve Şimşir, İ. (2022), Determining the Effect of Local People's Perception of Health Tourism on the Support Given to Health Tourism: Example Of Akyazı, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(3), 1227-1245.
- Pan, Ü. (2018), Tedarik Zinciri Yönetimi Kapsamında Kamu Mal Alımlarında Tedarikçi Seçimi Ve Uygulama, Doktora Tezi, T.C. Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pearcy, D. H. and Anderson, A. (2010), Exploring the Jamaican health tourism sector within a sustainability framework, *Journal of Tourism Challenges & Trends*, 3(2), 51-80.
- Peršić, M. and Janković, S. (2012), The assessment of opportunities and assumptions of the Croatian health tourism development, *Journal of Business Management*, 6(2), 88-104.

- Pickel-Chevalier, S., Bendesa, J.K.G and Darma Putro, I.N. (2021), The integrated touristic villages: an Indonesian model of sustainable tourism? *Tourism Geographies*, 23(3), 623-647.
- Popovi, G. (2017). The Need for Passing from Balneary Tourism to Spa Tourism in Mountainous Banat. *Analele Universitatii'Eftimie Murgu'Resita. Fascicola II. Studii Economice*, 191-197.
- Rodeljak, M. & Skoric, M. (2020). SWOT Analysis of Health Tourism Development in Dalmatia, 4th Contemporary Issues in Economy & Technology (CIET 2020),.451-459.
- Saaty T. L. (1990), How to Make a Decision: The Analytic Hierarchy Process, *European Journal Of Operational Research* (48), 9-26.
- Sevim, E. & Önder, E. (2020). Investigation of medical tourism in Turkey through SWOT-ANP, *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 23(4), 605-622.
- SHGM (Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2023), Sağlık Turizmi Nedir?, <https://shgmturizmdb.saglik.gov.tr/TR-23587/saglik-turizmi-nedir.html> Erişim Tarihi: 02.06.2023.
- Sputnik News Türkiye (2021), Avrupa Yaşlanmaya Devam Ediyor <https://sputniknews.com.tr/20220228/avrupa-yaşlanmaya-devam-ediyor-ortanca-yas-441e-cikti-1054299777.html>, Erişim Tarihi: 20.05.2023.
- Staneva, K. (2019), Trends and Challenges To Health Tourism Case Study Bulgaria-Serbia Region. *Knowledge-International Journal*, 30(6), 1741-1744.
- Suna, B. (2019), Sağlık Turizmi Açısından Api Turizmin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi. *Uludağ Arıcılık Dergisi*, 19(1),12-18.
- Tahiri, A., Kova, I., Agim, T. ve Goga, A. J. (2020), Effects of Human Resource Management on Health Tourism in Thermal Centers in Kosovo Case study: Centre's of Thermal Tourism in Kosovo. *Acta Universitatis Danubius. (Economica*, 16(3),248-259.
- TCDB Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı (2023), Vize Uygulamaları, <https://www.mfa.gov.tr/vatandaslarinin-ulusal-kimlik-belgeleri-ile-ulkemize-girebilecegi-ulkelere-iliskin-liste.tr.mfa> Erişim Tarihi: 20.06.2023.
- TCSB Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı (2023b), Sağlık Turizmi Yetki Belgeli Kuruluşlar, <https://shgmturizmdb.saglik.gov.tr/TR-25360/yetkili-saglik-tesisleri-ve-araci-kuruluslar.html>, Erişim Tarihi:20.05.2023.
- TKA Trakya Kalkınma Ajansı (2023), Trakya Sağlık Turizmi Derneği, <https://www.trakyaka.org.tr/tr/43733/Trakya-Saglik-Turizmini-Gelistirme-Dernegi-Yeni-Yonetimini-Belirledi>, Erişim Tarihi: 01.05.2023.
- Tontuş, Ö. (2015). *Sağlık Turizminde Aracı Kurumlar*, SATURK Yayınları, <https://shgmturizmdb.saglik.gov.tr/Eklenti/10950/0/08pdf.pdf> Erişim Tarihi: 20.05.2023.
- Tranfield, D., Denyer, D. ve Smart, P. (2003), Towards a methodology for developing evidence-informed management knowledge by means of systematic review. *British Journal of Management*, 14(3), 207-222.
- USHAş- Uluslararası Sağlık Hizmetleri A.ř. (2023), Sağlık Turizmi Verileri, <https://www.ushas.com.tr/saglik-turizmi-verileri/>, Erişim Tarihi: 02.04.2023.
- Xu, A., Johari, S. A., Khademolomoom, A. H., Khabaz, M. T., Umurzoqovich, R. S., Hosseini, S. ve Semiromi, D. T. (2023), Investigation of management of international education considering sustainable medical tourism and entrepreneurship. *Heliyon*, e12691, 1-9.

- Yıldırım, B. F. (2022), Dijital Hastane Modelinin Gerçekleşmesi Bağlamında Mobil Cihazların Sağlık Turizmi Alanındaki Rolü, *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 9(3), 250-257.
- Zain, N. A. M., Connell, J., Zahari, M. S. M. ve Hanafiah, M. H. (2022), Intra-Regional Medical Tourism Demand in Malaysia: A Qualitative Study of Indonesian Medical Tourists' Rationale and Preferences, *The Malaysian Journal of Medical Sciences: MJMS*, 29(2), 138-156.
- Zarchi, M. K. R., Jabbari, A., Hatam, N., Bastani, P., Shafaghat, T. ve Fazelzadeh, O. (2018), Strategic analysis of Shiraz medical tourism industry: a mixed method study. *Galen Medical Journal*, 7, 1021.
- Zengin, B. ve Eker, N. (2016), Sakarya ili termal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(3), 165-181.
- Zivakovic Kerze, Z. ve Mrkonjic, D. (2016), Kopački Rit Traditional Fishing as Cultural Tourism Potential and Environmental Protection Measure, *Studia Ethnologica Croatica*, (28), 113-145.
- Zorić, M., Farkić, J., Kebert, M., Mladenović, E., Karaklić, D., Isailović, G. ve Orlović, S. (2022), Developing Forest therapy programmes based on the health benefits of terpenes in dominant tree species in Tara National Park (Serbia), *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(9), 5504.